

Veźměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

Pojem samospráva, znaky a druhy

Vymezení pojmu samospráva odkrývá dvě základní roviny, ve kterých můžeme pojem samosprávy zkoumat. Jednak můžeme samosprávu chápat jako činnost svazků územní samosprávy. Ve druhé rovině můžeme samosprávu vnímat jako zájmovou samosprávu, kterou můžou vykonávat různé zájmové komory, např. advokátní komora, lékařská komora atd. Oběma rovinám je společný jeden znak a to, že stojí v protikladu státní správě a jsou závislé na úrovni její decentralizace.

Samosprávou rozumí se všeobecně právo pořádati si jisté záležitosti samovolně. Samospráva jest protivou závislosti na jiných činitelích a podřízenosti vlivu jejich (Všeobecný slovník právní, uspořádal F. X. Veselý, Praha, 1899, str. 360).

Vymezení pojmu samospráva odkrývá dvě základní roviny, ve kterých můžeme pojem samosprávy zkoumat. Jednak můžeme samosprávu chápat jako činnost svazků územní samosprávy. Ve druhé rovině můžeme samosprávu vnímat jako zájmovou samosprávu, kterou můžou vykonávat různé zájmové komory, např. advokátní komora, lékařská komora atd. Oběma rovinám je společný jeden znak a to, že stojí v protikladu státní správě a jsou závislé na úrovni její decentralizace. Samosprávu můžeme chápat jako výraz autonomie a nezávislosti na celku ve spojení s výkonem povinností, které jsou na samosprávu státem delegovány, aby ovlivňovala určitou skupinu společenských vztahů. K výše uvedenému účelu jsou samosprávě propůjčeny jisté státně mocenské oprávnění k zefektivnění jejího působení ve společnosti.

Rozlišují se dvě základní pojetí samosprávy - politické a právní. Politické pojetí samosprávy vyjadřuje organizační princip veřejné správy, a to spoluúcast občanů na výkonu správy. Např. německý autor G. Ch. von Unruh považuje ve smyslu politického pojetí - jako zvláštnost samosprávy zvláštní způsob vyřizování veřejných úkolů (svobodnými občany). Jedná se v podstatě o stav, kdy subjektem správy zůstává sám stát, ale státní správu neobstarávají státní pouze státní úředníci, nýbrž i občané. Jde o úcast občanů na činnosti státních orgánů a občanských iniciativ. Podstatou je tedy stav, kdy konečná rozhodnutí vydávají státní orgány a občanský prvek slouží jako jejich iniciátor, kontrola a jako prvek objektivizující dopad rozhodnutí v praxi. Tomuto pojetí odpovídal i rozvoj samosprávy zejména v socialistické společnosti.

Právní pojetí samosprávy znamená, že výkon veřejné správy přísluší objektu odlišnému od státu a že samospráva se uskutečňuje relativně samostatně na státní správě. Toto chápání samosprávy staví samosprávu do protikladu ke státní správě, tzn. že samospráva a státní správa tvoří dvě základní složky veřejné správy. Prakticky toto pojetí označuje, že určitou oblast veřejné správy spravuje někdo jiný a to veřejnoprávní svazy či veřejnoprávní korporace (Filip, Svatoň, Zimek : Základy státovědy, Brno, 1997, str. 362).

Při vymezení můžeme použít i názor JUDr. Hoetzela, který uvádí, že politický pojem samosprávy znamená pouhý organizační princip státní správy: státní správu neobstarávají pouze úředníci z povolání, nýbrž také živlové občanští - srov. Okresní školní výbor a zemskou školní radu. Subjektem správy je stát sám.

Právní pojem samosprávy značí, že spravuje někdo jiný než stát, tj. veřejnoprávní svaz, protože u nás není samosprávy individuální (Slovník veřejného práva československého, uspořádal JUDr. Jiří Havelka, Brno, 1938, str. 1).

Samospráva je vlastností určitých subjektů společenského a státního života. U těchto subjektů můžeme vysledovat tyto základní znaky:

- samostatnost a nezávislost na jiných subjektech moci světské nebo církevní,
- rovnoprávnost se subjekty stejného řádu,
- existenci skupinového zájmu reprezentovaného samosprávou,
- takové vnitřní uspořádání subjektů, které umožňuje jejich jednotlivým prvkům (osobám fyzickým i právníckým) podílet se na přijímání, eventuálně realizaci a kontrole rozhodnutí buď přímo nebo prostřednictvím zástupců,
- existenci ekonomické základny samosprávného subjektu, vázanost právním řádem státu při existenci vlastní normotvorby (Filip, Svatoň, Zimek: Základy státovědy, Brno, 1997, str. 328).

Výše uvedené znaky se promítají do zakotvení samosprávy v našem právním řádu. Samospráva jako taková slouží obecně k uspokojování a realizaci zájmů jak jednotlivců tak skupinových zájmů.

Právě na základě oblastí těchto zájmů dochází k diferenciaci samosprávy. Samosprávné subjekty bychom mohli rozdělit do dvou skupin. Do první bychom zařadili instituce nezávislé na státu a vznikající sdružením fyzických osob - obyvatel, členů. Tyto instituce ještě dále můžeme rozdělit na:

- a) přirozeně vzniklé - sem patří zejména obce, které představují sdružení obyvatel na základě historického osídlení určitého území, příslušnost vzniká většinou narozením, ale i dobrovolnou volbou místa trvalého bydliště;
- b) samosprávné sdružení působící uvnitř státních i nestátních institucí - podniků, škol apod. členové těchto institucí do nich vstupují na základě určitého projevu vůle, i když ne vždy zcela svobodně - například vytvoření třídy podle abecedy. Samosprávnost jejich působení spočívá v rozhodování určitých společných záležitostí nezávisle na vůli orgánu této instituce;
- c) sdružení vznikající povinně na základě příslušnosti k určité profesi - např. lékařské, advokátní komory, které fungují v některých zemích jako nestátní samosprávné instituce;
- d) sdružení vzniklá na základě svobodné vůle občanů - členů takto vzniklých organizací nebo institucí - spolky, družstva, fondy, ale i ad hoc vzniklé samosprávy například čekatelů na automobil.

Druhou skupinu samosprávných institucí vyššího řádu tvoří takové sdružení, jejichž základním článkem jsou zejména právnícké osoby nebo organizace (svaz obcí, svaz družstev, politická strana, společenská organizace). V těch totiž sledujeme vedle nezávislosti na státních orgánech nebo orgánech státních institucí také druhou kategorií nezávislosti respektive samostatnosti a sice ve vztahu k určitému centru (Filip, Svatoň, Zimek: Základy státovědy, Brno, str. 329).

© EPRAVO.CZ - Sbírka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

© EPRAVO.CZ - Sbírka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Nepřímá povolení stavby a změna územního plánu](#)
- [Letiště a letecké stavby](#)
- [Nejvyšší správní soud vymezuje nové hranice zneužití práva u běžných nákladů na reklamu](#)
- [Limity dohledu nad výkonem znalecké činnosti](#)
- [Stavebníci získávají od roku 2026 silnější pozici v soudních sporech o povolení stavby](#)
- [Novela zákona o spotřebitelském úvěru: zásadní regulatorní přelom, který změní finanční trh i praxi poskytovatelů spotřebitelských úvěrů](#)

- [Regulace cen taxislužby v roce 2026: co se mění a jaké mají obce možnosti?](#)
- [Jaké klíčové změny přináší návrh novely stavebního zákona?](#)
- [Nový zákon o zbraních a střelivu](#)
- [Novela zákona o pyrotechnice: likvidace profesionálů namísto zmírnění negativních vlivů](#)
- [Nový zákon o zbraních – hlavní a vedlejší držitelé a změny v posuzování zdravotní způsobilosti](#)